

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE (XVI–XVII. SZÁZAD)

előadás, 2025/26 I. szemeszter | <http://seraphin.hu/btk>

Tematika

1. Historiográfiai bevezetés.
2. A Magyar Királyság helye és helyzete Európában a kora újkor hajnalán.
3. A Jagelló-kor mérlege.
4. I. Ferdinánd és I. Miksa korszaka. A kettős királyválasztás, polgárháború János és Ferdinánd hívei között. Országegyesítési kísérletek. A váradi béke. Buda elvesztése. Az 1543-44-es, az 1552-es és az 1566-os oszmán hadjáratok.
5. Az Erdélyi Fejedelemség kialakulása, János Zsigmond és Báthory István uralma.
6. A oszmán berendezkedés Magyarországon. A kondomínium rendszere. A végvárvonál kiépítése, működése, irányítása. Az ország társadalmának változásai.
7. A kora újkori kereszténység fordulatai a Kárpát-medencében.
8. Rudolf uralkodása és az erdélyi fejlemények. A tizenötéves háború (1591–1606). A bécsi és a zsitvatoroki béke.
9. II. Mátyás uralma. Erdélyi fejlemények, Bethlen Gábor uralma.
10. II. Ferdinánd és III. Ferdinánd korszaka. Háborúk is békék Erdélyen.
11. I. Lipót félévszázados uralkodása. Modernizációs törekvések. Wesselényi-féle szervezkedés, a *malkotensek* mozgalma.
12. Bécs és Buda ostroma. Az ország felszabadítása, a karlócai béke.
13. Gazdaság és társadalom változásai. Örökös főrendiség, örökös jobbágyság. A magyar arisztokrácia és a katolizáció.
14. Művelődéstörténeti mozzanatok.

Lexikális tudnivalók a vizsgára

– 1500–1700 között **minden** magyar király, erdélyi fejedelem, nádor, helytartó és esztergomi érsek hivatalviselési dátuma

az alábbi békék, csaták, események dátuma:

– hadi események:

Kőszeg ostroma, Buda, Siklós, Esztergom, Székesfehérvár, Szeged, Pécs, Tolna, Tata, Visegrád, Nógrád, Hatvan, Simontornya, Temesvár, Lippa, Szolnok, Veszprém, Drégely eleste, Eger sikeres védelme, Szigetvár sikeres védelme, Szigetvár eleste, tizenötéves háború, Esztergom ostroma, gyurgyevói csata, Eger eleste, mezőkeresztesi csata, Kanizsa eleste, vezekényi csata, II. Rákóczi György lengyelországi hadjárata, Szászfenesi csata, Várad eleste, Érsekújvár eleste, szentgotthárdi csata, nagyharsányi csata, szalánkeméni csata, Várad visszafoglalása, zentai csata.

– békék, egyezmények:

váradi, gyalui, nyírbátori, speyeri, drinápolyi, bécsi, zsitvatoroki, nikolsburgi, szőnyi, linzi, pozsareváci, karlócai, Diploma Leopoldinum

Továbbá mindazon lexikális ismeret, amely a megosztott prezentációkban szerepel.

Irodalomjegyzék (minimum négy szabadon választott tétel ismerete kötelező)

- BAGI Zoltán: „Egy ura lesz az egész világnak napkelettől napnyugtáig” *A törökveszély kérdése és az 1597-1598. évi regensburgi birodalmi gyűlés.* Századok (2007) 1455–1482.
- BITSKEY István: *Pázmány Péter.* Budapest, 1987.
- CZIGÁNY István: *Reform vagy kudarc? Kísérletek a magyarországi katonaság beillesztésére a Habsburg Birodalom haderejébe 1600–1700.* Budapest, 2004.
- FODOR Pál: *A terjeszkedés ideológiai az Oszmán Birodalomban.* Világtörténet (1994) 25–31.
- FODOR Pál, VARGA Szabolcs (szerk.): *Több mint egy csata: Mohács : az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben.* Budapest, 2019.
- Guitman Barnabás, Ujj Zoltán: „Igaz, tiszta és dicséretes hitünkben és vallásunkban megmaradjatok”: I. Ferdinánd intelmei fiai számára 1547 telén. *Egyháztörténeti Szemle* (2025) 111–135.
- HEGYI Klára: *A magyar tartomány helye és helyzete az Oszmán Birodalomban.* Világtörténet (1994) 18–24.
- HEGYI Klára: *Török berendezkedés Magyarországon.* Budapest, 1995.
- KÁRMÁN Gábor: Kézcsók a pasának? Erdélyi követek Budán. *Történelmi Szemle* 56 (2014) 639–662.
- KÁRMÁN Gábor: *Pax és pacificatio. Kísérlet egy fogalmi tisztázásra a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség viszonyának megértése érdekében.* Történelmi Szemle 58 (2016) 341–353.
- KELENIK József: *Lazarus von Schwendi emlékirata a török elleni védelmi rendszer magyarországi kiépítéséről (1576)* Századok (2005) 969–1010.
- KORPÁS Zoltán – B. SZABÓ János: „Ha követségbe jöttek, sokan vannak, de ha katonának, kevesen.” *Az 1550-es országgyűlési kísérlet katonai hátteréhez: 16. századi Habsburg haderők és stratégiák Európában.* In: Bujdosóné Pap Györgyi – Fejér Ingrid – H. Szilasi Ágota (szerk.): *Mozgó frontvonalak. Háború és diplomácia a várháborúk időszakában. 1552–1568.* 2017. 89–116
- NAGY László: *Erdély és a tizenötéves háború.* Századok (1982) 639–686.
- NAGY Levente – HAUSNER Gábor: *Raimondo Montecuccoli és a magyarok.* Hadtörténelmi Közlemények (2011) 679–740.
- ÖZE Sándor: „Bűneiért bünteti Isten a Magyar népet.” *Egy bibliai párhuzam vizsgálata a 16. századi nyomtatott egyházi irodalom alapján.* Budapest, 1991.
- PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság a 16. századi Habsburg Monarchiában.* Századok (2007) 1075–1120.
- PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században.* Budapest 2015.
- PÁLFFY Géza: *A szakítások és kiegyezések évszázada. A Magyar Királyság 17. századi története új megvilágításban.* Történelmi Szemle (2015) 51–65.
- PÁLFFY Géza: *A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig.* Történelmi Szemle (1996) 163–218.
- PAPP Sándor: *Török szövetség, Habsburg kiegyezés. A Bocskai-felkelés történetéhez.* Budapest, 2014.
- PÉTER Katalin: *A magyar romlásnak századában.* Budapest, 1975.
- B. SZABÓ János: *Mohács.* (Nemzet és Emlékezet sorozat). Budapest, 2006.
- SZAKÁLY Ferenc: *Gazdasági és társadalmi változások a török hódítás árnyékában.* Budapest, 1994.
- SZAKÁLY Ferenc: *Hungaria Eliberata.* Budapest, 1986.
- SZAKÁLY Ferenc: *Magyar intézmények a török hódoltság korában.* Budapest, 1997.
- SZEKFÜ Gyula: *Magyar történet.* III-IV. kötet Budapest, 1935.

TESZELSZKY, Kees: *Az ismeretlen korona. Jelentések, szimbólumok és nemzeti identitás.* Pannonhalma, 2009.

J. ÚJVÁRY Zsuzsanna: „Nagy két császár birodalmi között” *A tizenöt éves háborútól Bethlen Gábor haláláig.* Budapest, 1984.

R. VÁRKONYI Ágnes (szerk.): *Magyarország története 1526–1686.* I-II. kötet. Budapest, 1985.

R. VÁRKONYI Ágnes: *A Wesselényi szervezkedés történetéhez 1661–1674.* In: Tanulmányok Szakály Ferenc emlékére. Szerk. Fodor Pál – Pálffy Géza – Tóth István György. Budapest 2002. 423–460.

Szöveggyűjtemények

NAGY Gábor (szerk.): *Magyar História 1526–1608 (Forrásgyűjtemény).* Debrecen, 1998.

NAGY Gábor (szerk.): *Magyar Passió 1608–1711 (Forrásgyűjtemény).* Debrecen, 2000.

SINKOVICS István (szerk.): *Magyar történeti szöveggyűjtemény* I-II. kötet. Budapest, 1968.

Forráskiadások

BARANYAI DECSI János *magyar históriája.* Budapest, 1982.

BETHLEN János: *Erdély története 1629–1673.* Budapest, 1993.

BETHLEN Miklós *Önéletírása.* (Magyar Remekírók) Szépirodalmi, Budapest, 1980.

BRODARICS István: *Igaz leírás a mohácsi csatáról.* Több kiadás.

CSEREI Mihály: *Erdély históriája (1661–1711).* Budapest, 1983.

ESTERHÁZY Pál: *Mars Hungaricus.* Budapest, 1989.

FERRARI, Guido: *Savoyai Eugén herceg magyarországi háborúban végrehajtott haditetteiről szóló három könyv,* Máriabesnyő, 2011.

FORGÁCH Ferenc: *Emlékirat Magyarország állapotáról.* Több kiadás

HAIN Gáspár: *Lőcsei krónika* (Magyar Hírmondó) Budapest, 1984.

ILLÉSHÁZY István *Naplója 1592–1603.* Monumenta Hungariae Historica, VII. Pest, 1863.

ISTVÁNFFY Miklós: *Magyarország története.* Több kiadás.

KEMÉNY János *Önéletírása.* (Magyar Remekírók) Budapest, 1980.

Lotharingiai Károly Hadinaplója Buda visszafoglalásáról 1686. Budapest, 1986.

Michele D’ASTE: *Napló Budavár 1686. évi ostromáról.* Budapest, 2000.

Monumenta comitalia regni Hungariae. MOE. Budapest, 1874–

NAGY SZABÓ Ferenc és KRAUSS György írásai. In: *Erdély öröksége. Erdélyi emlékirók Erdélyről.* III. Tűzpróba. (1–45, 65–96).

SOMOGYI Ambrus: *História Magyar- és Erdélyország dolgairól az 1490-es évtől 1606-ig,* Máriabesnyő, 2013.

SZAKÁLY Ferenc (szerk.): *Lotharingiai Károly Hadinaplója Buda visszafoglalásáról 1686.* Budapest, 1986.

SZALÁRDI János: *Síralmas magyar krónika.* Kiad.: Szakály Ferenc. Budapest, 1980.

SZAMOSKÖZY István: *Erdély története.* Budapest, 1977.

SZERÉMI György: *Magyarország romlásáról,* Budapest 1979.

TINÓDI LANTOS Sebestyén: *Krónika.* Budapest, 1984.

VELIUS, Caspar Ursinus: *Tíz könyv a magyar háborúról.* Máriabesnyő, 2013.

WESSELÉNYI István: *Sanyarú világ. I-II.* Bukerest, 1983–1985.

ZRÍNYI Miklós: *Ne bánts d a magyart... (Az török áfium ellen való orvosság).* Több kiadás

Online tartalmak

- Varga Szabolcs: Nem az volt a ma 498 éve elszenvedett mohácsi vereség oka, amit az iskolában tanítottak nekünk. <https://www.valaszonline.hu/2024/08/29/mohacs-mitosz-valosag-tortenelem-varga-szabolcs-essze/>
- Térképek: <https://tti.abtk.hu/terkepek?start=20> ; <https://tti.abtk.hu/terkepek?start=30> https://emna.hu/map/Km_nyelvi_terszerk_1495/@46.8540523,21.5775391,7.00z
- A *Digitális Legendárium* (<https://www.youtube.com/c/DigitalislegendariumHu>) korszakra vonatkozó anyagai.

Különösen ajánlott videók (minimum **három** szabadon választott videó ismerete kötelező)

Mohács 499 - Régi kérdések és új utak a mohácsi csata kutatásában. B. Szabó János

https://www.youtube.com/watch?v=w-Z_Fnld_B0

Mi a magyar a három részre szakadt Magyarországon? B. Szabó János, Sudár Balázs

https://www.donably.com/digitalis_legendarium/xtra002-mi-a-magyar-a-harom-reszre-szakadt-magyarorszagon-2237

Nyughatatlan lelkek. A végvári vitézek világa. Varga Szabolcs

<https://www.youtube.com/watch?v=XtkVolVCQdU>

Dózsa György - Kultusz és történelem. C. Tóth Norbert

<https://www.youtube.com/watch?v=4UkxpYhZHyk>

Elfeledett királyaink: II. Jagelló Ulászló. Neumann Tibor

<https://www.youtube.com/watch?v=5-OP6mr-rK4>

Nekünk Mohács kell... 3/2 B. Szabó János

<https://www.youtube.com/watch?v=OWBy3ZdweSQ>

Miért nem engedjük át Nyugatra a törököt? B. Szabó János

<https://www.youtube.com/watch?v=nF3Tfd5NDF4&t=35s>

„Legyen arca annak a 27 ezer embernek, aki hősiessen harcolt Mohácsnál” B. Szabó János

<https://www.youtube.com/watch?v=QEpaiYLRXY>

Új eredmények a Mohács-kutatásban. Varga Szabolcs

<https://www.youtube.com/watch?v=9N9utekpxLg>

Szász Móric 1552. évi magyarországi hadjárata. Kanász Viktor

<https://www.youtube.com/watch?v=cn5zZc-Jc0E>

Buda ostromai 6/5 - 1526/1541. Varga Szabolcs

<https://www.youtube.com/watch?v=LAE2uKRD5uQ>

Elfeledett királyaink: II. Mátyás. Pálffy Géza

<https://www.youtube.com/watch?v=WY4lO50wDwQ>

Tudomány, tévhitek, tévedések. Ablonczy Balázs, B. Szabó János, Hermann Róbert, Varga Szabolcs

<https://www.youtube.com/watch?v=kFoJiJSmbf0>

A Habsburg *damnatio memoriae*ről. Serfőző Szabolcs

<https://www.youtube.com/watch?v=x2IWhy2LTUg>